

Każda instytucja o dawnej metryce niejako automatycznie gromadzi różnego rodzaju zbiory. Mogą to być książki, dokumenty dotyczące bieżącej działalności, materiały naukowe, wyposażenie wnętrz i dzieła sztuki. Część tych przedmiotów bywa początkowo traktowana utylitarnie, ale czasem nabierają one wartości historycznej. Tak było w przypadku Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, a następnie Akademii Umiejętności. Instytucje te nigdy nie stawiały sobie za cel tworzenia kolekcji o charakterze artystycznym, ale działając w sferze nauki i kultury, poczuwały się do szczególnego obowiązku gromadzenia materiałów służących naukom uprawianym w ich ramach oraz dokumentów i zabytków traktowanych jako ważne dla polskiej tożsamości historycznej i kulturowej. Z powstałych w ten sposób kolekcji wyewoluowały dwa samodzielne dziś muzea krakowskie: Muzeum Archeologiczne (pierwotnie Muzeum Starożytności) i Muzeum Przyrodnicze (pierwotnie Muzeum Fizjograficzne). Wiele cennych obiektów przekazano do zbiorów Uniwersytetu Jagiellońskiego (przede wszystkim do Biblioteki Jagiellońskiej) oraz do Muzeum Narodowego. Mimo to obecnie Polska Akademia Umiejętności jest właścicielką lub współwłaścicielką bogatych i zróżnicowanych zbiorów, zgrupowanych w wyspecjalizowanych jednostkach: w Bibliotece Naukowej PAU i PAN, z jej cennym Działem Zbiorów Specjalnych i Gabinetem Rycin, w Archiwum Nauki PAN i PAU oraz w Bibliotece Polskiej w Paryżu. Informacje na ich temat, a także na temat specyficznej kolekcji, jaką jest Fototeka Lanckorońskich, zostały przedstawione w osobnych rozdziałach niniejszej publikacji. Do omówienia w tym miejscu pozostają zespoły zabytkowe znajdu-

Every institution with an old pedigree, as if by default, accumulates a variety of collections. These may include books, documents on current activities, research materials, interior furnishings, and works of art. Some of these items are initially offered a utilitarian treatment, but sometimes they acquire historical value. This was the case of the Krakow Learned Society (TNK) and later the Academy of Arts and Sciences (AU). These institutions never aspired to create artistic collections. Still, operating in the sphere of science and culture, they felt a particular obligation to collect materials serving the sciences practised within their framework, as well as documents and monuments regarded as important for the Polish historical and cultural identity. From the collections thus created, two now independent Krakow museums evolved: the Archaeological Museum (originally the Museum of Antiquities) and the Natural History Museum (originally the Physiographic Museum). In addition, many valuable objects were transferred to the collections of the Jagiellonian University (primarily to the Jagiellonian Library) and the National Museum. Today, however, the Polish Academy of Arts and Sciences is the owner or co-owner of rich and varied collections, grouped in specialised units: the Scientific Library of the PAU and PAN with its valuable Special Collections Department and the Print Room, the Archive of Science of the PAN and PAU and the Polish Library in Paris. Information about them and the peculiar collection, the Lanckoroński Photographic Archive, is presented in separate chapters of this publication. What remains to be discussed at this point are the historical collections in the direct care of the

48.
Duża Aula Akademii
Umiejętności w kierunku
północnym,
ok. 1894–1897

48.
Grand Hall of the Academy
of Arts and Sciences –
northward view,
c. 1894–1897

49.
Mała Aula Akademii
Umiejętności jako część
ekspozycji Muzeum
Archeologicznego, 1894

49.
Small Hall of the Academy
of Arts and Sciences as
part of the Archaeological
Museum exhibition, 1894

50. Louis Marteau,
*Portret króla Stanisława
Augusta Poniatowskiego*,
ok. 1790

50. Louis Marteau,
*Portrait of King
Stanislaus Augustus
Poniatowski*, c. 1790

jące się w bezpośredniej gestii centralnych struktur Akademii, w większości stanowiące elementy wyposażenia wnętrza jej siedziby. Są to przede wszystkim dzieła malarstwa, rzeźby i rzemiosła artystycznego, głównie zabytkowe meble.

Różnego rodzaju obiekty trafiały do TNK i AU przede wszystkim jako dary. W ten sposób w okresie między ok. 1820 a 1872 r. do zbiorów TNK wpłynęło co najmniej 80 dzieł malarstwa i 80 rzeźb. Znaczna ich część została następnie przejęta przez AU. Obrazy i inne dzieła sztuki służyły przede wszystkim jako dekoracja wnętrza siedziby Akademii, choć w niektórych przypadkach, niezależnie od tej funkcji, stanowiły elementy programu ideowego, ukierunkowanego na podkreślanie wielkości polskiej tradycji historycznej oraz budowę tożsamości korporacji. Dostępne materiały archiwalne i ikonograficzne (niestety ubogie), w zestawieniu z obecnym stanem zbiorów, pozwalają na stwierdzenie, że stan tych ostatnich silnie ewoluował w czasie. Obok historycznego procesu ich przyrastania, zdarzały się także ubytki, związane z przekazywaniem pewnych obiektów do Muzeum Narodowego w Krakowie, a bardzo ciężkie straty nastąpiły w czasie okupacji niemieckiej w latach 1939–1945. W okresie bezpośrednio poprzedzającym tę katastrofę zbiory PAU liczyły ponad 100 obrazów i około 30 rzeźb, z tego straty wojenne objęły 37 obrazów i 12 rzeźb.

Najstarsze widoki Dużej Auli z roku 1872 ukazują jej ściany, łącznie z głębokimi glistami okien, szczelnie zawieszane licznymi obrazami (il. 1, 19). Oczywiście, u zarania swego istnienia Akademia nie posiadała tak bogatej kolekcji. Odwzorowane przez artystów obrazy prawdopodobnie zostały czasowo wypożyczone w celu uświetnienia uroczystości upamiętniającej rocznicę śmierci Mikołaja Kopernika oraz oficjalnej inauguracji działalności Akademii. Na fotografii wykonanej przez zakład Kriegera w roku 1894, na południowej ścianie Auli, za trybuną prezydialną, widać tylko portrety Józefa Majera i Franciszka Wężyka (il. 20), do dziś znajdujące się w tej sali. Drugie ujęcie wnętrza Dużej Auli, w kierunku północnym, ukazuje natomiast zespół dziesięciu popiersi królów Polski ustawionych na regale książkowym, popiersie Joachima Lelewela oraz dwa inne (il. 48). Dwie kolejne fotografie Kriegerowskie przedstawiają wnętrze Małej Auli, z widocznymi w perspektywie dalszymi pomieszczeniami

Academy's central structures, most of them forming elements of the interior decoration of its seat. These are mainly works of painting, sculpture, and artistic craftsmanship, mostly old furniture.

A wide variety of objects came to the TNK and AU primarily as donations. Thus, between c. 1820 and 1872, the TNK collection received at least 80 works of painting and 80 sculptures. The AU subsequently acquired a significant proportion of these. Paintings and other works of art served chiefly as decoration for the interiors of the Academy's seat. In some cases, however, irrespective of this function, they were elements of an ideological programme aimed at emphasising the greatness of the Polish historical tradition and building the corporation's identity. The available archival and iconographic materials (unfortunately scarce), when compared with the present state of the collection, allow for the conclusion that the latter's condition has enormously evolved in time. Apart from the historical process of their growth, there were also losses connected with the transfer of certain objects to the National Museum in Krakow. Furthermore, very heavy losses occurred during the German occupation in the years 1939–1945. In the period immediately preceding that catastrophe, the PAU collection comprised over 100 paintings and about 30 sculptures, of which wartime losses claimed 37 paintings and 12 sculptures.

The earliest views of the Grand Hall from 1872 show its walls, including the deep window glyphs, tightly hung with numerous paintings (Ill. 1, 19). Of course, at the dawn of its existence, the Academy did not have such a rich collection. The pictures reproduced by the artists were probably temporarily loaned to add splendour to the celebrations commemorating the anniversary of Nicolaus Copernicus' death and the official inauguration of the Academy. A photograph taken by the Krieger workshop in 1894 shows only the portraits of Józef Majer and Franciszek Wężyk on the south wall of the Hall, behind the praesidium (Ill. 20). Both of these portraits are to be found in the same room to this day. The second shot of the Grand Hall's interior, to the north, shows a set of ten busts of Polish kings placed on a bookcase, a bust of Joachim Lelewel and two others (Ill. 48). The further two Krieger photographs show the interior of the Small Hall, with other

51.
Alessandro Magnasco
(krąg), *Procesja mnichów*,
XVIII w.

51.
Alessandro Magnasco
(circle), *A Procession of
Monks*, 18th century

52.
Lucas Cranach st.,
Portret ks. saskiego
Jerzego Brodatego,
po 1534

52.
Lucas Cranach the Elder,
Portrait of Duke George
the Bearded of Saxony,
after 1534

mieszczącymi zbiory Muzeum Archeologicznego. Głównym elementem jest centralna część późnogotyckiego ołtarza z Lusiny, ale widoczne są też: obraz Maksymiliana Cerchy *Nadanie konstytucji Rzeczypospolitej Krakowskiej*, portrety m.in. Bertela Thorvaldsena i Stanisława Kostki Potockiego (?) oraz gipsowe popiersie Józefa Majera (il. 49).

Wymienione materiały ikonograficzne oddają atmosferę wnętrza Akademii z końca wieku XIX. Zawdzięczamy im także utrwalenie wyglądu niektórych utraconych obiektów. Niestety, dokumentacja fotograficzna z kolejnych dziesięcioleci nie pozwala na systematyczne śledzenie rozwoju zbiorów i sposobu ich ekspozycji. Obecne rozmieszczenie obrazów, nielicznych rzeźb i zabytkowych mebli jest kompromisem pomiędzy dążeniem do jak najlepszego ich wyeksponowania oraz wymogami praktycznymi. Jego korekty w przyszłości – możliwe, a do pewnego stopnia konieczne – są uwarunkowane planowanym remontem wnętrza.

Jak już wspomniano TNK, ani Akademia nie dążyły do stworzenia kolekcji dzieł sztuki, w tym malarstwa, wychodzą bowiem z założenia, że nie jest to ich zadaniem, szczególnie od czasu powstania Muzeum Narodowego w roku 1879. Zbiory narastały przede wszystkim dzięki darom, co wpływa na ich heterogeniczny, wręcz nieco przypadkowy charakter. Z jednym wyjątkiem. Ów wyjątek to galeria portretów kolejnych prezesów Akademii oraz osób szczególnie dla niej zasłużonych. Na najwcześniejszą część serii wizerunków prezesów AU i PAU składają się przede wszystkim wysokiej klasy, reprezentacyjne prace Kazimierza Pochwalskiego (Józef Majer, 1891; Kazimierz Morawski, 1926; Kazimierz Kostanecki, ok. 1938). Lukę spowodowaną przez brak oryginalnego portretu Stanisława Tarnowskiego wypełniła dobrej jakości kopia (mal. Maria Lipkowska), ofiarowana przez wdowę po drugim prezesie AU i rektorze Uniwersytetu Jagiellońskiego. Przerwanie działalności PAU w okresie II wojny światowej oraz w latach 1952–1989, a także pewien kryzys sztuki portretu utrudniły, ale nie załamały tradycji tworzenia galerii. Trzeba przy tym oddać sprawiedliwość Oddziałowi PAN w Krakowie, który w roku 1971 zlecił wykonanie wizerunków przedwojennych prezesów PAU, Jana Rozwadowskiego i Stanisława Wróblewskiego (mal. Alfons Siwecki). Spośród dzieł powstałych po roku

rooms housing the collections of the Archaeological Museum visible in perspective. The main element is the central part of the late Gothic altarpiece from Lusina, but also visible are Maksymilian Cercha's *The Granting of the Constitution of the Republic of Krakow*, portraits of, among others, Bertel Thorvaldsen and Stanisław Kostka Potocki (?), and a plaster bust of Józef Majer (Ill. 49).

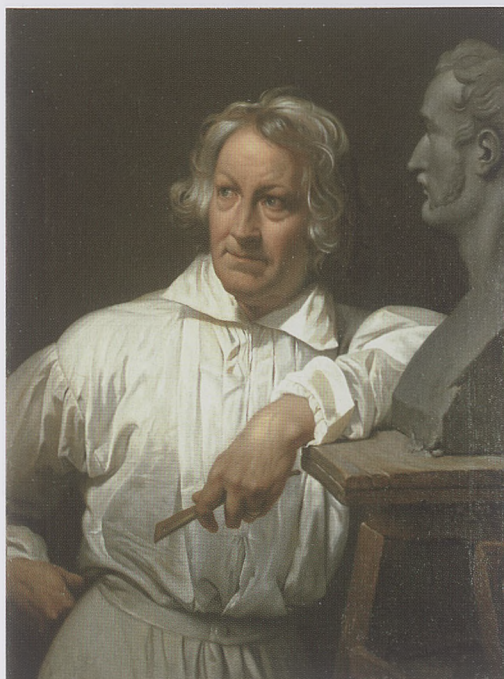
These iconographic materials convey the atmosphere of the Academy interiors at the end of the 19th century. We owe them also a record of some lost objects' appearance. Unfortunately, photographic documentation from the following decades does not allow systematic monitoring of the collections' development and the manner of their exposition. The present arrangement of paintings, a few sculptures, and antique furniture is a compromise between the desire to display them as well as possible and practical requirements. Its future adjustments – possible and to some extent necessary – are conditioned by the planned refurbishment of the interiors.

As has already been mentioned, neither the TNK nor the Academy sought to create a collection of works of art, including paintings, because it was assumed that this was not their task, especially since the founding of the National Museum in 1879. The collection grew mainly through donations, which contributes to its heterogeneous, even somewhat random character, with one exception. That exception is the gallery of portraits of successive presidents of the Academy and people of particular merit. The earliest part of the series of portraits of the AU and PAU presidents consists mainly of high-quality, representative works by Kazimierz Pochwaliski (Józef Majer, 1891; Kazimierz Morawski, 1926; Kazimierz Kostanecki, ca. 1938). The gap caused by the lack of an original portrait of Stanisław Tarnowski was filled by a good quality copy (painted by Maria Lipkowska), donated by the widow of the second president of the AU and rector of the Jagiellonian University. The interruption of the PAU's activities during World War II and in 1952–1989 and a certain crisis in the art of portraiture impeded but did not break the gallery's tradition. In 1971, the Branch of the Polish Academy of Sciences in Krakow commissioned the portraits of the pre-war presidents of PAU, Jan Rozwadowski and Stanisław Wróblewski (painted by Alfons Siwecki). Among works

53.
Andreas Koop (kopia
według Horace'a
Vernet), *Portret Bertela
Thorvaldsena*, 1842

53.
Andreas Koop (a copy
after Horace Vernet),
*Portrait of Bertel
Thorvaldsen*, 1842

1989 wyróżniają się portrety Gerarda Labudy (mal. Andrzej Okińczyc, 1997) i Andrzeja Białasa (mal. Bogumił Książek, 2012).

Galerię portretów prezesów uzupełniają wysokiej klasy wizerunki innych członków władz Akademii, przede wszystkim wice-prezesa Emila Godlewskiego (mal. Jacek Malczewski, 1917) i sekretarza generalnego Józefa Szujskiego (mal. K. Pochwalski, 1886; il. 3). Ten ostatni stanowi załączek planowanej serii portretów sekretarzy generalnych; jej kolejne ogniwa to portrety Jerzego Wyrozumskiego (mal. Leszek Sobocki, 2019) i Józefa Skąpskiego (mal. B. Książek, 2021). Franciszek Wężyk i Piotr Moszyński, którzy w walnie przyczynili się do powstania domu TNK, głównej części siedziby PAU, zostali upamiętnieni wizerunkami eksponowanymi w Dużej Auli. Portret Moszyńskiego (kopia wg Jana Matejki, mal. B. Książek) powstał w roku 2016, co dobrze świadczy o historycznej pamięci PAU.

Pozostałe dzieła malarstwa tworzą kilka zespołów przekazanych przez różnych darczyńców w ciągu ponad dwustuletnich dziejów TNK i PAU. Najstarszy z nich wpłynął w roku 1836 od ks. Józefa Wincentego Łańcuckiego, rektora UJ i prezesa TNK, i obejmuje cztery portrety z 2. połowy wieku XVIII, w większości ręki cenionego pastelisty francuskiego Louisa Marteau. Mają one dla Akademii szczególnie znaczenie, gdyż ukazują króla Stanisława Augusta Poniatowskiego (il. 50) oraz czołowych polskich intelektualistów z jego otoczenia, uczestników sławnych obiadów czwartkowych: Stanisława Konarskiego, Ignacego Krasickiego i Adama Stanisława Naruszewicza. Dodatkową wartość stanowi ich pochodzenie ze spuścizny po bratanku ostatniego króla, ks. Józefie Poniatowskim.

Kolejna minigaleria, obejmująca wizerunki królów Polski z XVI–XVIII, powstała z połączenia aż trzech darów: Antoniego Kamińskiego (1860), Franciszka Ksawerego Preka –malarza i autora cennych pamiętników (1861), oraz Wiktorii Komarnickiej (1862). Dwa z nich (Zygmunt III i Jan Kazimierz) pochodzą najpewniej z XVII w., jeden (Stanisław Leszczyński) z wieku XVIII (tradycyjna atrybucja na rzecz Jeana Girardeta jest wykluczona), a cztery (Zygmunt I Stary, Stefan Batory, Władysław IV, Jan III Sobieski) to dobrej klasy kopie z wieku XIX. Kwestie ich dokładniejszego datowania i atrybucji wymagają szczegółowych badań, zbliżone formaty i sposób

created after 1989, the portraits of Gerard Labuda (painted by Andrzej Okińczyc, 1997) and Andrzej Białas (painted by Bogumił Książek, 2012) stand out.

The gallery of portraits of the presidents is made complete by high-quality portraits of other members of the Academy's authorities, above all the vice-president Emil Godlewski (painted by Jacek Malczewski, 1917) and the secretary general Józef Szujski (painted by K. Pochwalski, 1886; Ill. 3). The latter is the nucleus of a planned series of portraits of secretaries general; its subsequent links are portraits of Jerzy Wyrozumski (painted by Leszek Sobocki, 2019) and Józef Skąpski (painted by B. Książek, 2021). Franciszek Wężyk and Piotr Moszyński, who were instrumental in the construction of the TNK House, the central part of the PAU's headquarters, were commemorated with images displayed in the Grand Hall. Portrait of Moszyński (a copy based on Jan Matejko, painted by B. Książek) was created in 2016, which speaks well of the PAU's historical memory.

The remaining paintings form several groups donated by various donors throughout more than two hundred years of TNK and PAU's history. The oldest of these was donated in 1836 by Rev. Józef Wincenty Łańcucki, rector of the Jagiellonian University and president of the TNK, and comprises four portraits from the second half of the 18th century, mainly by the esteemed French pastelist Louis Marteau. They are particularly important to the Academy as they show King Stanislaus Augustus Poniatowski (Ill. 50) and leading Polish intellectuals from his entourage, participants in the famous Thursday Dinners: Stanisław Konarski, Ignacy Krasicki, and Adam Stanisław Naruszewicz. Of additional value is their provenance from the legacy of the last king's nephew, Prince Józef Poniatowski.

Another mini-gallery, comprising images of Polish kings from the 16th-18th centuries, was created by combining as many as three donations from Antoni Kamiński (1860), Franciszek Ksawery Prek – painter and author of valuable diaries (1861), and Wiktorii Komarnicka (1862). Two of them (Sigismund III and John Casimir) probably date from the 17th century, one (Stanislaus Leszczyński) from the 18th century (the traditional attribution to Jean Girardet is ruled out), and four (Sigismund I the Old, Stephen Báthory, Ladislaus IV, John III Sobieski) are good-class

54.
Jan Matejko,
*Imaginacyjny portret Jana
Kochanowskiego*, 1884

54.
Jan Matejko,
*Imaginacyjny Portrait of Jan
Kochanowski*, 1884

55.
Juliusz Kossak,
Luzak husarski
na tle pola bitwy, 1880

55.
Juliusz Kossak,
Hussar Spare Horse
Against the Battlefield, 1880

ucjęcia wszystkich egzemplarzy sprawiają, że jako seria prezentują się bardzo dobrze.

Największy legat pochodził ze zbiorów Karola Boromeusza Hoffmana, zmarłego w roku 1875, i obejmował 38 lub 39 malowideł szkół obcych. Niestety, niemal połowa dzieł należących do tej grupy została zrabowana przez Niemców w czasie II wojny światowej, co uniemożliwia weryfikację informacji o ich autorstwie, zawartych w przedwojennym inwentarzu kolekcji PAU. Wśród zachowanych obrazów spotykamy tradycyjne atrybucje (m.in. na rzecz Salvatora Rosy, Alessandra Magnasco (il. 51), Stefana Torellego, Francesca Soliminy, Giovanniego Battisty Piazzetty, Philippa Petera Roosa zw. Rosa di Tivoli), wymagające jednak krytycznej weryfikacji. Najcenniejsze dzieło, portret ks. saskiego Jerzego Brodatego autorstwa Lucasa Cranacha st. (il. 52), od roku 1939 znajduje się w depozycie w Zamku Królewskim na Wawelu.

Niezależnie od wdzięczności należy darczyńcom, trudno wymieniać wszystkie legaty. Warto niemniej wspomnieć o najokazalszych malowidłach. Należą do nich portrety polityka, pisarza i kolekcjonera Stanisława Kostki Potockiego (mal. Antoni Brodowski, ok. 1820), Bertela Thorvaldsena przy pracy (mal. Andreas Koop, 1842 wg Horace'a Vernet'a, dar Wincentego Karwickiego dla TNK, 1849; il. 53) oraz Józefa Szalaya, który ofiarował Akademii Zakłady Zdrojowe w Szczawnicy (mal. Konrad Coghen?, ok. połowy wieku XIX). Ten ostatni został ukazany w stroju węgierskim, co podkreśla pochodzenie jego rodziny. Osobne miejsce zajmuje wizerunek Jana Kochanowskiego autorstwa J. Matejki, dar samego mistrza dla Akademii z roku 1884 (il. 54). Bardzo interesujący zespół malowideł przekazał Stanisław Sozański, jako uzupełnienie bogatego zapisu dóbr ziemskich (niezrealizowanego z powodu wybuchu II wojny światowej). W jego skład wchodzi cztery akwarele Juliusza Kossaka (il. 55), portret darczyńcy (mal. K. Pochwalski) oraz kontuszowy wizerunek z końca wieku XVIII, prawdopodobnie przedstawiający jednego z jego przodków.

Kolekcja rzeźb, przede wszystkim popiersiowych wizerunków postaci historycznych, w przededniu II wojny światowej licząca ok. 30 obiektów, poniosła szczególnie ciężkie straty w czasie okupacji niemieckiej. Jeszcze w latach 70. wieku XX ówczesna dyrekcja Biblioteki PAN podarowała innej instytucji zespół dziesięciu popiersi królów Polski. Te

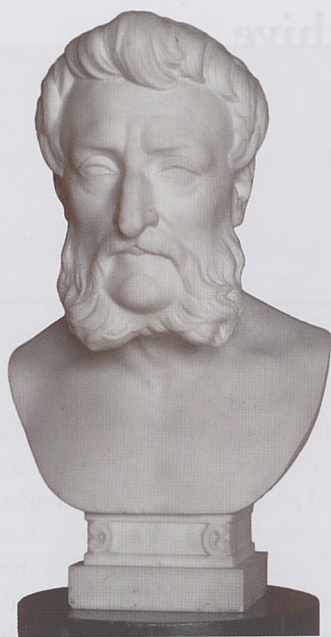
copies from the 19th century. The questions of their precise dating and attribution require detailed research. Still, the similar formats and the manner of presentation of all the copies make them look very good as a series.

The largest legacy came from the collection of Karol Boromeusz Hoffman, who died in 1875, and included 38 or 39 paintings of foreign schools. Unfortunately, almost half of the works belonging to this group were looted by the Germans during World War II, making it impossible to verify the information about their authorship included in the PAU collection pre-war inventory. Among the preserved paintings we find traditional attributions (e.g. to Salvator Rosa, Alessandro Magnasco (Ill. 51), Stefano Torelli, Francesco Solimena, Giovanni Battista Piazzetta, Philipp Peter Roos called Rosa di Tivoli), which, however, require critical verification. The most valuable work, a portrait of Duke George the Bearded of Saxony by Lucas Cranach the Elder (Ill. 52), has been in long term loan at the Wawel Royal Castle since 1939.

Notwithstanding the gratitude due to the donors, it is difficult to mention all the legacies. Nevertheless, it is worth noting the most magnificent paintings. These include portraits of the politician, writer, and collector Stanisław Kostka Potocki (painted by Antoni Brodowski, ca. 1820), Bertel Thorvaldsen at work (painted by Andreas Koop, 1842 based on Horace Vernet, a gift from Wincenty Karwicki to TNK, 1849; Ill. 53) and Józef Szalay who donated the Mineral Water Resort in Szczawnica to the Academy (painted by Konrad Coghen?, c. mid-19th century). The latter is depicted in a Hungarian costume, which emphasises his family origin. A portrait of Jan Kochanowski painted by J. Matejko, the master's gift to the Academy from 1884, merits special attention (Ill. 54). Finally, a group of paintings was donated by Stanisław Sozański as a supplement to the rich estate bequest (not realised due to the outbreak of World War II). It consists of four watercolours by Juliusz Kossak (Ill. 55), a portrait of the donor (painted by K. Pochwalski) and a portrait from the end of the 18th century, probably depicting one of his ancestors.

The collection of sculptures, mainly bust portraits of historical figures, on the eve of the Second World War amounting to approximately 30 pieces, suffered particularly heavy losses during the German occupation.

57.
Henryk Antoni Stattler,
*Portrait of Joachim
Lelewel*, 1871

58.
Pietro Tenerani, *Portrait
of Zygmunt Krasiński*

57.
Henryk Antoni Stattler,
*Portrait of Joachim
Lelewel*, 1871

58.
Pietro Tenerani, *Portrait
of Zygmunt Krasiński*

ostatnie wykonał w latach 1861–1865 Parys Filippi, na podstawie pomników królewskich w katedrze na Wawelu, na zamówienie TNK. Początkowo trafiły one do Muzeum Starożytności, a następnie zdobiły czytelnię biblioteki Akademii. Nie były to więc szczególnie cenne dzieła sztuki, ale ważne dokumenty XIX-wiecznego pojmowania historii i roli środowiska uczonych w utrwalaniu polskiej tradycji.

Najokazalsza rzeźba należąca do kolekcji to całopostaciowy wizerunek Mikołaja Kopernika, zdobiący westybul przy reprezentacyjnej klatce schodowej (il. 17, 56). Figurę odkuł z białego marmuru Walery Gadomski w czterechsetlecie śmierci wielkiego uczonego, przypadające w roku 1873, a do Akademii trafiła ona jako dar Zofii z Branickich Potockiej. Ponadto z historycznego zespołu popiersi zachowały się zaledwie cztery, w tym dwie prace w białym marmurze autorstwa Henryk Antoniego Stattlera, przedstawiające Franciszka Wężyka (1860; dar P. Moszyńskiego) i Joachima Lelewela (1872; wykonane na zamówienie TNK; il. 57), portret Zygmunta Krasińskiego (Pietro Tenerani, marmur; dar syna poety, Władysława Krasińskiego; 1868; il. 58) oraz Józefa Majera (Jan Tombiński, gips patynowany; dar profesorów: Józefa Szujskiego, Aleksandra Bojarskiego i Ludwika Teichmanna, 1876). Tradycja gromadzenia popiersi osób zasłużonych dla Polski, kultury i nauki oraz Akademii w szczególności była kontynuowana w ostatnich latach. Seria brązowych rzeźb autorstwa członka Akademii, Witolda Cęckiewicza (Erazm Józef Jerzmanowski, Henryk Sienkiewicz, Józef Piłsudski, Karolina Lanckorońska, Czesław Miłosz), została ustawiona w holu wejściowym, a gipsowy portret Gerarda Labudy (Tomasz Sobisz; dar artysty z roku 2019) jest przeznaczony do sali imienia tego wybitnego uczonego i prezesa PAU.

Oprócz elementów historycznego wyposażenia wnętrza, przedstawionych w rozdziale dotyczącym siedziby PAU, Akademia jest dziś właścicielką kilkudziesięciu sztuk mebli znacznie starszych niż jej własna metryka. Najciekawsze przykłady pochodzą z czasu od początku wieku XVIII do ok. roku 1850. Większość z nich pochodzi z daru członka Wydziału Lekarskiego PAU Józefa Markowskiego. Stanowią one miłe akcenty wyposażenia pokoi biurowych oraz pracowni Gabinetu Rycin, trudno je jednak traktować jako zwartą kolekcję o charakterze muzealnym.

Still in the 1970s, the then management of the Library of the Polish Academy of Sciences donated a set of ten busts of Polish kings to another institution. They were made to TNK's commission in the years 1861–1865 by Parys Filippi based on the royal monuments in Wawel Cathedral. Initially, they were placed in the Museum of Antiquities and later decorated the Academy library reading room. They were not particularly valuable works of art but important documents of the 19th-century understanding of history and the role of the scholarly community in the preservation of Polish tradition.

The most magnificent sculpture in the collection is a full-figure effigy of Nicolaus Copernicus adorning the vestibule by the representative staircase (Ill. 17, 56). The statue was sculpted in white marble by Walery Gadomski on the 400th anniversary of the great scientist's death in 1873. It came to the Academy as a gift from Zofia Potocka, née Branicka. Of the historic group of busts only four have survived, including two works in white marble by Henryk Antoni Stattler, depicting Franciszek Wężyk (1860; gift of P. Moszyński) and Joachim Lelewel (1872; commissioned by TNK; Ill. 57), a portrait of Zygmunt Krasiński (Pietro Tenerani, marble; gift of the poet's son, Władysław Krasiński; 1868; Ill. 58) and Józef Majer (Jan Tombiński, patinated plaster; gift of professors: Józef Szujski, Aleksander Bojarski and Ludwik Teichmann; 1876). The tradition of collecting busts of people of merit for Poland, culture, science, and, in particular, the Academy has continued in recent years. A series of bronze sculptures by Academy member Witold Cęckiewicz (Erazm Józef Jerzmanowski, Henryk Sienkiewicz, Józef Piłsudski, Karolina Lanckorońska, Czesław Miłosz) has been placed in the entrance hall, and a plaster portrait of Gerard Labuda (Tomasz Sobisz; the artist's gift of 2019) is destined for the hall named after this eminent scholar and PAU President.

Alongside the elements of historical furnishings presented in the chapter on the PAU seat, the Academy now owns several dozen pieces of furniture much older than its own pedigree. The most interesting examples date from the early 18th century to c. 1850. Most of them were donated by a member of the PAU Medical Class, Józef Markowski. They are pleasant accents in the office rooms and the Print Room studios, but it is difficult to treat them as a collection of a museum nature.